https://doi.org/10.25040/medicallaw2022.02.075
УДК: 338.246.8:346.5:005.936]:61"364"

**ХУДОШИНА ОЛЬГА ВАЛЕНТИНІВНА**
*кандидат наук з державного управління, начальник відділу державного контролю ліцензування медичної практики Департаменту контролю якості надання медичної допомоги* ***Міністерства охорони здоров'я України***
*email: hudoshyna@gmail.com*

# ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Проаналізовано особливості провадження господарської діяльності з медичної практики в Україні у період дії воєнного стану. Доведено, що господарська діяльність з медичної практики у воєнний період є окремим спеціальним режимом господарювання, який передбачає особливий порядок організації та провадження господарської діяльності на певній території, у певній галузі економіки і відрізняється від загального режиму господарської діяльності, регламентованого законодавством. Наголошено на необхідності створити постійний комунікативний майданчик, що дасть змогу врахувати державні вимоги і численні пропозиції та зауваження медичної спільноти, юристів, організацій та експертів щодо провадження господарської діяльності з медичної практики у період дії воєнного стану.

*Ключові слова:* господарська діяльність, охорона здоров'я, медична практика, особливий період, воєнний стан, медична допомога, декларація.

Спеціальні режими господарської діяльності досліджували В. К. Мамутов, С. В. Несинова, В. М. Парасюк, О. Р. Зельдіна, О. С. Олійник, В. С. Щербина та ін. Водночас особливості господарської діяльності з медичної практики в Україні у період дії воєнного стану належної уваги не отримали. Метою цього дослідження є аналіз стану нормативно-правового регулювання господарської діяльності з медичної практики в Україні у період дії воєнного стану.

© Худошина О. В., 2022

Відповідно до Конституції України, людина, її життя і здоров'я визнані в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Кожен має право на охорону здоров'я та медичну допомогу. Держава створює умови для ефективного й доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, удосконалення медичної допомоги й запровадження здорового способу життя.

Згідно з положеннями Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основи), громадські або інші органи, підприємства, установи, організації, посадові особи та громадяни зобов'язані забезпечити пріоритетність охорони здоров'я у власній діяльності, не завдавати шкоди здоров'ю населення й окремих осіб, у межах своєї компетенції надавати допомогу хворим, особам з інвалідністю та потерпілим від нещасних випадків, сприяти працівникам органів і закладів охорони здоров'я в їх діяльності, а також виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про охорону здоров'я [2].

Питання оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності набули для українського народу життєво важливого значення. В умовах сьогодення, у період дії правового режиму воєнного стану забезпечення якості надання медичної допомоги залишається пріоритетом держави та суспільства.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 з 24 лютого 2022 р. по всій території України запроваджено правовий режим воєнного стану [3].

Війна докорінно змінила надання медичної допомоги в Україні. Основною метою держави в умовах окупації окремих закладів охорони здоров'я, знищення матеріально-технічної бази й масового переміщення пацієнтів усередині країни є збереження та контроль за наданням якісної медичної допомоги.

Господарська діяльність з медичної практики в умовах воєнного стану регулюється Господарським кодексом України від 16.01.2003 [4]. Поняття спеціального режиму господарювання обґрунтовано, як правовий режим, який встановлює особливий порядок організації та провадження господарської діяльності на певній території, у певній галузі економіки, що відрізняється від загального режиму господарської діяльності, передбаченого законодавством, і вводиться державою з метою забезпечення розумного поєднання публічних і приватних інтересів за допомогою встановлення обмежень та/або заохочень для суб'єктів господарювання [5, с. 4].

Спеціальний режим господарської діяльності застосовується у разі необхідності запровадження особливих умов господарювання на визначеній території держави, у певній галузі економіки або під час виконання відповідного договору [6, с. 835].

Господарська діяльність в умовах спеціального режиму господарювання регулюється загальним законодавством з урахуванням особливостей, установлених спеціальним законодавством. Запровадження спеціального режиму господарювання дає можливість досягти ефективності реалізації норм права на тих територіях або в тих галузях економіки, де загальних норм права для цього недостатньо [7, с. 146].

Особливість господарської діяльності в умовах запровадження правового режиму воєнного стану полягає у наданні відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, які визначені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» і можуть реалізуватися шляхом обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [3].

У період дії воєнного стану, запровадженого на території України або в окремих місцевостях, відповідно до ч. 1 ст. 417 Господарського кодексу України, правовий режим господарської діяльності визначається на основі закону про оборону України, інших законодавчих актів щодо забезпечення обороноздатності держави та законодавства про режим воєнного стану [4].

Господарська діяльність у період дії воєнного стану запроваджується для забезпечення захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України, утвердження й забезпечення прав і свобод людини.

У період дії воєнного стану здійснюється реалізація спеціальних норм права на відміну від загальних норм, оскільки дії загальних норм права для досягнення мети запровадження особливого правового режиму недостатньо.

Фактично медична практика є різновидом господарської діяльності, що визначена Господарським кодексом України як будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт [4]. Водночас суб'єкт господарювання має право розпочати роботу за наявності ліцензії на медичну практику. Саме цей аспект вирізняє суб'єктів медичної практики з-поміж суб'єктів господарювання, діяльність яких не підпадає під норми законодавства про ліцензування деяких видів господарської діяльності.

Діяльність в Україні з надання громадянам лікувально-профілактичної допомоги регламентована Основами [2] та іншими нормативно-правовими актами з питань охорони здоров'я.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» (зі змінами від 03.05.2022 № 535) визначено, що в період воєнного стану право на провадження господарської діяльності суб'єкти

господарювання можуть набувати на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів і суб'єктів надання публічних послуг декларації про провадження господарської діяльності, без отримання дозвільних документів (документів дозвільного характеру, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг), крім певних видів господарської діяльності [8].

Декларацію подають до Міністерства охорони здоров'я України у порядку, визначеному зазначеною постановою. Декларація повинна містити відомості про суб'єкта господарювання, відомості про фактичну адресу (адреси) провадження господарської діяльності, назву виду господарської діяльності/частини виду господарської діяльності, який провадить суб'єкт господарювання, або інформацію щодо змін, які вносяться до дозвільного документа, назву дозвільного документа (назви дозвільних документів), на заміну якого (яких) подана декларація або до якого (яких) декларацією вносяться зміни, відмітку про те, що суб'єкт господарювання ознайомлений з вимогами законодавства, якими встановлено вичерпний перелік вимог до провадження господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, отриманню документа дозвільного характеру, іншого результату надання публічної послуги, на заміну якого подана декларація, та зобов'язується їх виконувати.

Відомості про суб'єкта господарювання – юридичну особу повинні містити інформацію про організаційно-правову форму, повне і скорочене найменування (за наявності), ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ, місцезнаходження, контактний номер телефону, адресу електронної пошти, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) керівника юридичної особи або його уповноваженого представника.

Відомості про фізичну особу – підприємця повинні містити прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності), номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків і повідомили про це у відповідний орган контролю та мають відмітку в паспорті громадянина України), місце проживання, контактний номер телефону, адресу електронної пошти.

13 липня 2022 р. набула чинності постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 № 778 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 р. № 314», якою медична практика внесена до Переліку видів господарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі подання декларації в умовах воєнного стану [9].

Пунктом 2 Постанови передбачено, що подані до дня набуття чинності цією постановою суб'єктами господарювання декларації про провадження видів господарської діяльності, що включені цією постановою у додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах

воєнного стану», залишаються дійсними протягом шести місяців з дня набуття чинності цією постановою. Протягом зазначеного строку суб'єкти господарювання для подальшого провадження такої діяльності повинні отримати відповідні дозвільні документи в порядку, строки та на умовах, що передбачені законодавством.

Отже, починаючи з 13 липня 2022 р. отримати право на провадження господарської діяльність з медичної практики стало можливо виключно на підставі ліцензії. Суб'єкти господарювання, які провадять господарську діяльність з медичної практики на підставі декларації, зобов'язані протягом шести місяців отримати ліцензію в порядку, строки та на умовах, що передбачені законодавством.

Строки надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та строки видачі дозвільними органами дозволів на час воєнного стану в Україні зупинено постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 165 «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» (зі зміною, внесеною постановою Кабміну від 9.03.2022 № 233) [10]. Зупинені строки поновлять у місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану. Одночасно, якщо безпекова ситуація дозволяє, документи дозвільного характеру та ліцензії треба видавати у строки, встановлені законом.

Прийнятий Верховною Радою України 3 березня 2022 р. Закон України № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» [11] передбачає, що подання звітності та інших документів, подання яких вимагає чинне законодавство, здійснюватиметься протягом трьох місяців після припинення та скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи. До фізичних осіб – підприємців, юридичних осіб не застосовується відповідальність за неподання або несвоєчасне подання звітності та/або документів, подання яких вимагає чинне законодавство, у період дії воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його завершення.

Так, зокрема, ч. 2 ст. 15 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» передбачена адміністративна відповідальність за порушення ліцензіатом строку подання до органу ліцензування повідомлення про зміни даних, зазначених у заяві, документах і відомостях, які додавалися до заяви про отримання ліцензії, у разі їх настання [12].

Проведення планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період воєнного стану, запровадженого Указом Президента України від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні», припинено постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2022 [13]. Водночас у п. 2 постанови зазначено, що протягом періоду воєнного стану дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в окремих сферах, зокрема щодо запобігання неконтрольованому зростанню цін на товари, які мають істотну соціальну

значущість, виключно на підставі рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері, за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави.

Таким чином, упродовж періоду воєнного стану в Україні позапланові заходи державного нагляду (контролю) в окремих сферах здійснюється виключно на підставі рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері. Рішення щодо доцільності позапланових заходів державного нагляду (контролю) ухвалює Міністерство охорони здоров'я України як орган, що формує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Отже, в Україні існує нормативна база для провадження господарської діяльності з медичної практики в Україні в період дії воєнного стану. Втім, аналіз опрацьованих документів підтверджує, що всіх правових напрацювань у цій сфері недостатньо, щоб створити належний фундамент для розвитку охорони здоров'я як у приватному секторі, так і в державному.

Механізми ліцензування господарської діяльності у сфері охорони здоров'я варто привести у відповідність з міжнародними правовими стандартами та сучасними реаліями України з урахуванням особливого періоду воєнного стану. Урегулювати цю сферу економіки допоможуть лише спільні конструктивні дії профільного міністерства та суб'єктів господарювання. З метою узгодження усіх теоретичних і правових положень та практичних вимог сьогодення необхідно створити постійний комунікативний майданчик, що дасть змогу врахувати державні вимоги і численні пропозиції та зауваження медичної спільноти, юристів, організацій та експертів стосовно провадження господарської діяльності з медичної практики.

1. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 2801-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141.

2. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia : Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 № 2801-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1993. № 4. St.19.

3. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 12 travnia 2015 № 389-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 28. St. 1509.

4. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 № 436-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 18–22. St. 144.

5. Zeldina O. R. Teoretychni aspekty spetsialnoho rezhymu hospodariuvannia : avtoref. dys. … d-ra yuryd. nauk. Donetsk, 2007. 35 s.

6. Khoziaistvennoe pravo : uchebnyk / V. K. Mamutov, H. L. Znamenskyi, K. S. Khakhulyn y dr.; pod red. V. K. Mamutova. Kyev : Yurynkom Ynter, 2002. 912 s.

7. Oliinyk O. S. Poniattia ta osoblyvosti spetsialnoho pravovoho rezhymu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. Aktualni problemy vdoskonalennia chynnoho zakonodavstva Ukrainy. Ivano-Frankivsk, 2011. Vyp. 26. 320 s.

8. Deiaki pytannia zabezpechennia provadzhennia hospodarskoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.03.2022 № 314. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2022. № 26. St. 1399.

9. Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 bereznia 2022 r. № 314 : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.07. 2022 № 778. *Uriadovyi kurier*. 2022. № 152.

10. Deiaki pytannia realizatsii prav, svobod i zakonnykh interesiv fizychnykh ta yurydychnykh osib» : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.02.2022 № 165. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2022. № 25. St. 1251.

11. Pro zakhyst interesiv subiektiv podannia zvitnosti ta inshykh dokumentiv u period dii voiennoho stanu abo stanu viiny : Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 № 2115-IX. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2022. № 32. St. 1690.

12. Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 02.03.2015 № 222-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 23. St. 158.

13. Pro prypynennia zakhodiv derzhavnoho nahliadu (kontroliu) i derzhavnoho rynkovoho nahliadu v umovakh voiennoho stanu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13.03.2022 № 303. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2022. № 25. St. 1355.

**Khudoshyna O. V.**

*Candidate of Sciences in Public Administration, Head of the Department of State Control of Licensing of Medical Practice of the Department of Quality Control of Medical Care of the* ***Ministry of Health of Ukraine***
*email: hudoshyna@gmail.com*

## Peculiarities of the Business of Medical Practice in Ukraine During the Period of Marital Status

The peculiarities of the implementation of economic activity of medical practice in Ukraine during the period of a military situation were analysed. It has been proved that the economic activity of medical practice in the martial law is a separate special treatment of management which establishes a particular order for the organisation and carries out of business activity in a certain territory or in a definite industry of the economy, which differs from the general mode of economic activity that is provided by the legislation. It is emphasized the need to create a permanent communication platform that will allow taking into account state requirements and numerous proposals and remarks of the medical community, lawyers, organizations and experts regarding the conduct of economic activity from medical practice during the period of martial law.

*Key words*: business activities, healthcare, medical practice, special period, state of war, medical assistance, declarations.

Стаття надійшла до редакції 28.06.2022
Прийнята до друку 16.07.2022